

Nr 306.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående inlösen av besittningsrätten till kronoegendomen Bergshamra nr 1 i Stockholms stad och län; given Stockholms slott den 23 april 1917.

Under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen medgiva,

att för återförvärvande åt kronan av besittningsrätten till kronoegendomen 1 mantal Bergshamra nr 1 i Stockholms stad samt Solna socken av Stockholms län med tillhörande lägenheter m. m. ävensom inlösen av hus å den till egendomen hörande lägenheten Johanneberg enligt två i statsrådsprotokollet intagna, därom träffade avtal må av de till inköp av skogbärande eller till skogsbörd tjänlig mark ävensom till inlösen av ströängar å kronoparkerna i Norrland och Dalarna avsedda medel av Kungl. Maj:t användas högst 507,600 kronor jämte 6 procent årlig ränta å 515,000 kronor från den 14 mars 1917, tills betalning sker.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

K. Dahlberg.

*Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
23 april 1917.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern SWARTZ,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena LINDMAN,
Statsråden: VON SYDOW,
STENBERG,
FALK,
HAMMARSTRÖM,
MÅRTEN ERICSSON,
ÅKERMAN,
CARLESON,
HANS ERICSON,
DAHLBERG.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Dahlberg anförde efter gemensam beredning med chefen för justitiedepartementet:

I riksdagens revisorers berättelse den 30 november 1909 angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1908 fäste revisorerna uppmärksamheten på förhållandena beträffande den delvis inom Stockholms stads område och i övrigt invid stadens gräns i Solna socken av Stockholms län belägna kronoegendomen Bergshamra. Revisorerna hade av domänstyrelsens arrendeliggare inhämtat, att 1 mantal Bergshamra nr 1 med torpet och kvarnen Älkistan i Solna socken genom Kungl. Maj:ts brev den 1 oktober 1707 överlätits på arrende under 12 år till sekreteraren Samuel Barck mot erläggande av 300 daler kopparmynt i årligt arrende, vilket arrende genom Kungl. Maj:ts brev den 4 augusti 1711

och den 8 september 1719 prolongerats för statssekreteraren friherre Samuel Barck. Genom Kungl. Maj:ts brev den 18 augusti 1775 hade arrendet konfirmerats för bemälda Samuel Barcks son, hovkanslern greve Nils Barck och hans barn samt genom Kungl. Maj:ts brev den 13 januari 1783 och den 10 januari 1797 medgivits, att greve Nils Barcks äldste son samt hans efterkommande, son efter son och dotter efter dotter, skulle äga besittningsrätten till Bergshamra emot arrendets utgörande.

Vidare anförde revisorerna, hurusom av rikets ständers skrivelse till Konungen den 15 april 1818 inhämtades, att ständerna, beträffande arrendet av Bergshamra, förklarat, att bemälda beständiga arrende, såsom en utan ständernas tillstyrkan eller åtgärd tillkommen nådebevisning, väl finge fortfarande begagnas av grevliga Barckska familjen, men att arrendeavgiften till statsverket borde i stället för 33 riksdaler 16 skillingar uträknas och bestämmas så, att den år 1707 fastställda arrendesumman, 300 daler kopparmynt, reducerades till tunnor spannmål efter samma års markegång och att denna spannmål erlades efter årligt markegångspris i länet. På grund av denna bestämmelse och enligt Kungl. Maj:ts brev den 30 juni 1820 samt kammarkollegiets skrivelse den 20 februari 1821 hade årliga arrendet bestämts att utgå med 23 tunnor $2\frac{6}{13}$ kappar spannmål. Denna lösen hade utgjort under åren 1905—1908 omkring 300 kronor.

Revisorerna yttrade slutligen, att, då det arrende statsverket åtnjöte från ifrågavarande synnerligen välbelägna egendom numera ej stode i rimligt förhållande till egendomens värde och då arrendets tillvaro syntes utgöra hinder för ett fördelaktigt utnyttjande av fastigheten, de ville ifrågasätta, huruvida ej, för så vitt arrendatorns besittningsrätt befundes lagligen grundad, skäl skulle föreligga att söka få till stånd en överenskommelse, varigenom ett i ekonomiskt hänseende fördelaktigare utnyttjande av fastigheten skulle kunna åvägbringas.

Den 13 januari 1910 avgav domänstyrelsen yttrande över revisorernas berörda framställning. Därvid anförde styrelsen, att styrelsen sedan länge haft sin uppmärksamhet riktad på ifrågavarande arrende; att styrelsen emellertid funnit sig icke kunna betvivla, att grevliga familjen Barcks besittningsrätt vore lagligen grundad, helst rikets ständer år 1818 konfirmerat densamma; att av Kungl. Maj:ts brev den 1 oktober 1707, däri villkoren för arrendeupplåtelsen vore angivna, framginge, att innehavaren av besittningsrätten ägde att få »skog till vedbrand, hägnad och stängsel eller annan nödvändighet till gårdens underhållande»; att styrelsen genom resolution den 16 mars 1899 fastställt skogshushållningsplan för hemmanet för en tid av 20 år, räknade

från den 14 mars 1899, med föreskrift tillika, att all avverkning finge ske endast efter utsyning av vederbörande jägmästare och med iakttagande av de närmare bestämmelser, som av honom meddelades; att nuvarande innehavaren av besittningsrätten, greve Nils Ivan Joachim Barck, i skrivelse till Kungl. Maj:ts den 25 mars 1902 hemställt, huruvida från Kungl. Maj:ts sida hinder mötte för honom eller dem, till vilka viss del av egendomen upplåtits på arrende, att fritt disponera egendomen eller upplåten del därav jämväl för uppförande av byggnader och anläggande av trädgårdar, även i skogsmarken; att domänstyrelsen i häröver avgivet yttrande, däri kammarkollegiet instämt, förklarar sig anse, att § 5 av 8 kapitlet byggningsbalken vore tillämplig på upplåtelsen av Bergshamra samt att följaktligen innehavare ej ägde att utan Kungl. Maj:ts tillstånd låta annan nyttja och bruka någon av hemmanets ägor; att enligt Kungl. Maj:ts brev den 13 maj 1904 denna greve Barcks framställning icke föranlett till något Kungl. Maj:ts yttrande; att vid den besiktning, som på grund av styrelsens uppdrag den 24 och den 30 november 1908 hållits å egendomen av domänintendenten i länet med biträde av jägmästaren i Stockholms revir, befunnits, att upplåtelse av lägenheter å skogsmarken skett och att avverkning utöver den fastställda planen ägt rum; att styrelsen, då det icke syntes kunna bestridas, att genom anmärkta förhållandena greve Barck överskridit den rätt till hemmanet, som tillkomme honom på grund av donationsbrevens innehåll, uppdragit åt sin ombudsman och fiskal att vid vederbörlig domstol föra talan mot greve Barck angående ansvar för det han överskridit sin nyttjanderätt m. m., samt att styrelsen ansåge, att i avvaktan på utgången härav åtgärder för det dåvarande icke borde vidtagas i det av revisorerna angivna syfte.

Under framhållande att domänstyrelsen upplyst, att förevarande nyttjanderättsfråga vore föremål för styrelsens uppmärksamhet, hemställde 1910 års statsutskott, att riksdagen måtte för det dåvarande låta bero vid vad i ärendet förekommit, och fattade riksdagen beslut i enlighet härmed.

Det bör här anmärkas, att hovkanslern greve Nils Barcks son, för vilken genom förenämnda brev den 10 januari 1797 stadfästelse å besittningsrätten till Bergshamra meddelades, var dåvarande statssekreteraren, sedermera presidenten greve Nils Barck samt att genom ovan omnämnda brev den 30 juni 1820 stadgats, att denne skulle äga för sig och efterkommande, son efter son och, i händelse av den manliga

linjens utgång, dotter efter dotter, tillgodonjuta samma besittningsrätt mot utgörande av arrende, beräknat på sätt rikets ständer år 1818 angivit.

Södra Roslags häradsrätt, dit domänstyrelsens ombudsman och fiskal på grund av berörda, honom av styrelsen meddelade uppdrag å Kungl. Maj:ts och kronans vägnar instämt greve Barck med yrkande om ansvar för vad han låtit komma sig till last i de i domänstyrelsens förenämnda utlåtande angivna avseenden och om ersättning för å egendomen olovligen avverkade träd, fann emellertid enligt utslag den 8 maj 1911, vilket vunnit laga kraft, att svaranden visserligen icke varit berättigad vare sig att, efter det hushållningsplan för skogen å egendomen faststälts och delgivits hans ombud, annorledes än i enlighet med densamma avverka skog å egendomen eller att mot stadgandet i 8 kapitlet 5 § byggningsbalken låta annan utan jordägarens lov nyttja och bruka något av gårdens ägor, men som mot svarandens bestridande icke vore ådagalagt, att den i målet omförmälda avverkning av skog å egendomen, som ägt rum inom tio år från stämningdagen den 11 maj 1910, skett på hans föranstaltande eller med hans begivande, samt straffet för det svaranden olovligen till annan upplåtit från egendomen avsöndrade lägenheter måste, då samtliga upplåtelsena skett mer än fem år före stämningdagen den 11 maj 1910, anses jämlikt 5 kapitlet 14 §, jämförd med 24 kapitlet 7 § strafflagen, vara förfallet, funne häradsrätten kärandens yrkande om ansvar å svaranden för åverkan och annan överträdelse av nyttjanderätt samt om skadestånd för åverkan icke kunna bifallas.

Med anmälan härom hemställde domänstyrelsen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 29 mars 1912 om bemyndigande att med nuvarande innehavare av besittningsrätten till ifrågavarande egendom söka träffa preliminär överenskommelse om besittningsrättens upphörande mot lämplig ersättning i form av penningfideikommiss.

Det må här omförmälas, att, sedan nuvarande innehavaren av besittningsrätten till Bergshamra, förbemälde greve Nils I. J. Barck anmält sig till erhållande av skatteköp å hemmanet samt Kungl. Maj:ts befallningshavande i Stockholms län genom resolution den 12 maj 1910 förklarar framställningen icke kunna föranleda någon dess åtgärd, kammarkollegiet, varest greve Barck besvärade sig, i utslag den 17 november 1910 utlät sig, att enär hemmanet Bergshamra icke av klaganden innehades med sådan rätt, att detsamma finge till skatte köpas, kollegiet funne besvären ej kunna verka ändring i Kungl. Maj:ts befallningshavau-

des resolution. Efter besvär av greve Barck fastställdes kammarkollegiets utslag av regeringsrätten den 1 februari 1912.

Greve Nils I. J. Barck gjorde därefter under år 1912 framställningar att under vissa förutsättningar få förvärva äganderätten till Bergshamra. Över dessa framställningar samt över domänstyrelsens förenämnda skrivelse den 29 mars 1912 inforrades yttrande av bland andra justitiekanslersämbetet. I sitt med anledning härav avgivna utlåtande den 20 februari 1913 verkställde justitiekanslersämbetet en utredning angående den tolkning, som domstolarna sannolikt skulle tillämpa beträffande förenämnda i Kungl. Maj:ts brev den 30 juni 1820 förekommande bestämmelse, att presidenten greve Nils Barck skulle äga att för sig och efterkommande, son efter son, och, i händelse av den manliga linjens utgång, dotter efter dotter, tillgodonjuta besittningsrätten, samt framhöll vidare, att någon utsikt, att besittningsrätten inom en överskådlig framtid skulle återgå till kronan på grund av brist å besittningsberättigade avkomlingar till presidenten greve Nils Barck icke kunde anses föreligga. Vidare anförde nämnda ämbete, att då 8 kap. 5 § byggningsbalken fortfarande vore tillämplig på nu ifrågavarande besittningsrätt, men greve Nils I. J. Barck det oaktat, jämte det han utarrenderat jordbruket vid gården, genom särskilda kontrakt mot avgäld upplåtit på viss tid 24 områden till olika personer för bebyggande, dessa upplåtelser icke vore förbindande för kronan såsom jordägare och att kronan följaktligen vore berättigad att få innehavarna av dessa områden avhysta. Därest orimliga eller obilliga fordringar uppställdes mot kronan, borde kronan begagna sig av sagda rätt. Om kronan begagnade sig av rätten att vägra upplåtelser från hemmanet, skulle uppenbarligen värdet av besittningsrätten i hög grad nedbringas.

Den 10 oktober 1913 fann Kungl. Maj:t greve Nils I. J. Barcks nyssnämnda framställningar att få förvärva äganderätten till Bergshamra icke föranleda vidare åtgärd samt lämnade domänstyrelsen det begärda bemyndigandet till underhandlingars inledande för träffande av preliminär överenskommelse om besittningsrättens upphörande.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 22 april 1916 anmälde därefter domänstyrelsen, att förbemälda greve Nils I. J. Barck genom sitt ombud vice härads hövdingen Levin Olbers förklarat sig villig att avstå från besittningsrätten i hela dess omfattning, under villkor att för honom och hans efterkommande samt övriga blivande besittningsberättigade avsattes en fond av en miljon kronor samt att kronan inlöste de greve Barck tillhöriga, å egendomen uppförda byggnader, vilka ej vore uppförda till eller kunde användas

för jordbruket; att under därefter förda förhandlingar i ämnet styrelsen förklarar sig villig att hos Kungl. Maj:t till antagande förorda en överenskommelse i frågan av innehåll, att ersättningen för besittningsrättens upphörande skulle utgå med i ett för allt 500,000 kronor i form av penningfideikommiss, samt att vice häradshövdingen Olbers sedermera framställt det förslag, att staten, mot det att greve Barck avstode från sin ifrågavarande besittningsrätt, tillhandahölle honom ett kapital av 500,000 kronor för bildande av ett penningfideikommiss och lämnade honom avgift-fri nyttjanderätt under 50 år till de egendomen tillhörande lägenheterna Sofielund och Fridhem.

Enär såväl den åvägabragta utredningen befanns ofullständig som ock greve Barcks ombud icke tillräckligt styrkt sin behörighet att å dennes vägnar ingå bindande avtal av nu ifrågavarande slag, fann Kungl. Maj:t den 28 april 1916 domänstyrelsens sistnämnda framställning ej föranleda annan åtgärd, än att styrelsen anbefalldes och bemyndigades att, därest besittningsrättens innehavare fortfarande vore villig att träffa överenskommelse angående besittningsrättens upphörande mot lämplig ersättning i form av penningfideikommiss med eller utan nyttjanderätt under viss tid till någon mindre del av egendomens område, verkställa ytterligare utredning i ärendet samt med besittningsrättens innehavare eller vederbörligen befullmäktigat ombud för denne träffa avtal om sådant upphörande, avfattat i form av skriftligt, fullständigt köpeavtal, å besittningsrättsinnehavarens sida stående fast minst till den 1 juli 1917 samt å kronans sida ingånget under förbehåll dels om Kungl. Maj:ts godkännande dels ock därom, att nödiga medel av riksdagen ställdes till Kungl. Maj:ts förfogande.

Med stöd av berörda bemyndigande har numera mellan domänstyrelsen för Kungl. Maj:t och kronan, å ena, samt greve Barck, å andra sidan, under förbehåll, som nyss är sagt, träffats dels ett avtal, varigenom greve Barck för egen del och å den år 1822 avlidne presidenten greve Nils Barcks övriga efterkommandes vägnar till Kungl. Maj:t och kronan avstått besittningsrätten till kronohemmanet Bergshamra med tillhörande lägenheter med allt vad till denna besittningsrätt lagligen hör eller tilläggas kan — däribland även vissa för egendomen i statskontoret nedsatta expropriationsmedel — mot en ersättning av 500,000 kronor att avsättas till ett penningfideikommiss samt avgiftsfri nyttjanderätt till omförmälda lägenheter Sofielund och Fridhem, dels ock ett under förutsättning av att nyssnämnda avtal kommer till stånd träffat avtal om inlösen för 15,000 kronor av byggnaderna å lägenheten Johanneberg.

Dessa avtal, som domänstyrelsen överlämnat med skrivelse den 23 februari 1917, äro av följande lydelse:

» *Avtal.*

Mellan kungl. domänstyrelsen för Kungl. Maj:t och kronan, nedan kallad kungl. styrelsen, å ena, samt undertecknad greve Nils I. J. Barck, nedan kallad greve Barck, å andra sidan, är följande avtal träffat.

1) Greve Barck, som för närvarande enligt Kungl. Maj:ts i bestyrkt avskrift detta avtal bilagda dom den 11 december 1891 innehar besittningsrätten till det uti samma dom närmare angivna hemmanet Bergshamra nr 1 ett mantal i Solna socken — sedan slutet av 1860-talet delvis införlivat med Stockholms stad — med tillhörande lägenheter, avstår för egen del och å den år 1822 avlidne presidenten, greve Nils Barcks övriga efterkommandes vägnar till Kungl. Maj:t och kronan denna besittningsrätt med allt vad till densamma lagligen hör eller tilläggas kan — däribland även de för egendomen i kungl. statskontoret nedsatta expropriationsmedel.

2) Alla å egendomen befintliga greve Barck tillhöriga hus och anläggningar skola vid besittningsrättens övergående utan ersättning tillfalla Kungl. Maj:t och kronan.

Häriifrån undantagas dock dels byggnaderna å lägenheten Johanneberg, om vilka särskild, såsom villkor för detta avtals uppfyllande gällande överenskommelse är träffad, och dels byggnaderna å lägenheten Sofielund, varom här nedan vidare förmäles.

3) Greve Barck och hans rättsinnehavare förbehållas rätt att under femtio år, räknat från den dag Kungl. Maj:t och kronan enligt detta avtal tillträder besittningsrätten, avgiftsfritt nyttja lägenheterna Sofielund och Fridhem eller den del av egendomen, som är belägen söder om Älkistekanalens och väster om Stockholm — Rimbo järnväg samt å bifogade kartskiss är utmärkt med röda gränslinjer. Vid besittningstidens slut återfalla dessa lägenheter jämte därå då befintliga hus och anläggningar till Kungl. Maj:t och kronan utan ersättning.

Å dessa lägenheter växande träd få icke av greve Barck eller hans rättsinnehavare fällas, med mindre de äro döda eller deras borttagande finnes nödigt för beredande av plats för nybyggnad; ett dylikt fällande av träd skall alltid föregås av en anmälan därom till kungl. styrelsen, som äger om trädens tillgodogörande för statsverkets räkning förordna.

4) Det mellan framlidne greve Casimir Lewenhaupt och greve Barck den 23 april 1898 ingångna, den 14 mars 1919 utlöpande arrendekontraktet angående viss del av Bergshamra skall, i vad det avser tiden intill nyss nämnda dag, av Kungl. Maj:t och kronan övertagas.

5) I ersättning för vad greve Barck för egen och framtida rättsinnehavares del enligt förestående punkter avstår betalar Kungl. Maj:t och kronan 500,000 kronor att avsättas till ett penningfideikommiss att förvaltas enligt grunder, som må bliva vederbörligen bestämda.

Det åligger greve Barck att ofördröjligen i vederbörlig ordning söka tillstånd till fideikommissrättens överflyttande å sagda penningfideikommiss ävensom begära föreskrifter över fideikommisskapitalets förvaltning för dylikt fall. Skulle sådana föreskrifter ännu icke vara meddelade vid tiden för ifrågavarande belopps gäldande, må

kronan äga deponera detsamma för vederbörande rättshavares räkning i bank, där det sedermera får i enlighet med sedermera behörigen givna föreskrifter lyftas.

6) Denna ersättning bör av Kungl. Maj:t och kronan erläggas eller deponeras den 14 mars 1917, och skall Kungl. Maj:t och kronan, som sagda dag skall äga att tillträda besittningsrätten, utgöra alla därefter för egendomen förfallande utskylder.

7) Skulle ersättningsbeloppet bliva av Kungl. Maj:t och kronan erlagt eller deponerat först efter nämnda den 14 mars, och dess tillträde till besittningsrätten i följd därav bliva framflyttad — tillträdet skall nämligen ske samtidigt med ersättningens erläggande — skall avtalet icke desto mindre gälla, men Kungl. Maj:t och kronan vara skyldig å ersättningsbeloppet gälda ränta efter sex för hundra om året från samma 14 mars, tills likviden skett; och skall greve Barck vara pliktig till Kungl. Maj:t och kronan redovisa vad av egendomen influtit efter samma dag.

8) Detta avtal är för greve Barck oryggligt gällande till den 1 juli 1917.

9) Detta avtal är från kungl. styrelsens sida ingånget under förbehåll dels av Kungl. Maj:ts godkännande, dels ock därom att nödiga medel av riksdagen ställas till Kungl. Maj:ts förfogande. Skulle Kungl. Maj:ts godkännande ej lämnas före den 1 juli 1917, är avtalet att anse såsom förfallet.

10) Greve Barck befullmäktigar genom detta avtal vice häradshövdingen L. Olbers att med för greve Barck bindande verkan å hans vägnar mottaga i detta avtal avsedda meddelanden och likvid.

För Kungl. Maj:t och kronan:

Karl Fredenberg.

Nils I. J. Barck.

(Sigill.)

S. I. Åbergsson.

Greve Nils Barcks egenhändiga namnteckning bevittnas av undertecknade på en gång närvarande vittnen:

Augustin Beck-Friis.

Legationsråd vid Kungl. Maj:ts
beskickning i Paris.

Stig Rålmb.

Militärattaché vid Kungl. Maj:ts
beskickning i Paris.

»Mellan kungl. domänstyrelsen för Kungl. Maj:t och kronan, å ena, samt greve Nils I. J. Barck, å andra sidan, är följande avtal träffat.

Byggnaderna å lägenheten Johanneberg under kronoegendomen Bergshamra, vilka undertecknad greve Barck tillöst sig först hösten 1915 och således ej ingått eller kunnat ingå i de beräkningar, som legat till grund för kungl. domänstyrelsens erbjudande den 3 oktober 1914 i fråga om avstående av besittningsrätten till nämnda kronoegendom, överlåtas härigenom å Kungl. Maj:t och kronan mot en köpeskilling av 15,000 kronor att till undertecknad greve Barck eller hans befullmäktigade ombud erläggas jämte sex procent ränta för år räknat från den 14 mars 1917, så snart Kungl. Maj:t därtill anvisar nödiga medel.

Detta avtal är å ömse sidor ingånget under förutsättning att kronan i enlighet med samtidigt härmed upprättat avtal inlöser omförmälda besittningsrätt;

skulle ej sådan inlösen komma till stånd, förfaller alltså detta avtal till all kraft och verkan.

För Kungl. Maj:t och kronan:

Karl Fredenberg.

Nils I. J. Barck.
(Sigill.)

S. I. Åbergsson.

Greve Nils Barcks egenhändiga namnteckning bevittnas av undertecknade på en gång närvarande vittnen:

Augustin Beck-Friis.
Legationsråd vid Kungl. Maj:ts
beskickning i Paris.

Stig Rålamb.
Militärattaché vid Kungl. Maj:ts
beskickning i Paris.»

För egen del har domänstyrelsen anfört följande:

»Kronohemmanet ett mantal Bergshamra nr 1 är beläget dels inom Solna socken och dels inom Stockholms stad mellan Brunnsviken, Värtan och Stocksundet med gräns i norr mot Ulriksdals kungsgård och kronolägenheten Sveden och med Ålkistans station vid Stockholm—Djursholms järnväg å ägora.

Enligt en av vice kommissionslantmätaren Konrad Jansson år 1908 upprättad karta med beskrivning över kronohemmanet Bergshamra omfattar egendomen en areal av 127 hektar 40 ar, därav 67 hektar 50 ar inrösningsjord, 54 hektar 24.60 ar avrösningsjord och 5 hektar 65.40 ar impediment. 4 hektar 69.30 ar såsom impediment redovisad mark utgöres av till vägar och till Stockholm—Rimbo järnväg upplåtna områden. Av den i beskrivningen redovisade inrösningsjorden utgöra 15.10 ar och av avrösningsjorden 10.40 ar till samma järnväg upplåten mark. Till järnväg och vägar upplåten mark oberäknat, utgör sålunda totalarealen 122 hektar 45.20 ar.

Egendomens taxeringsvärde utgör 150,000 kronor. Den är av nuvarande besittningsrättsinnehavaren disponerad på det sätt, att huvudgården upplåtits på arrende till den 14 mars 1919 mot en årlig avgäld av 2,500 kronor. Den del av egendomen, som benämnes Bergshamra Tivoli, är utarrenderad för samma tid för 3,000 kronor om året. — — — Å egendomen finnas dessutom följande 22 villalägenheter: Aminne, Montebello, Anneberg, Fredriksberg, Bettyberg, Johanneberg, Lugnet, Bockholmen, Fridhem, Sofielund, Solbrännan nr 1, Solbrännan nr 2 och Solbrännan nr 3, Gotthem, Carlsro, Skogsbacken, Krontorp, Ista, Udden, Lilla Bergshamra, Klinten och Skogshyddan. Enligt uppgift av vice häradshövdingen Olbers lämna dessa 22 lägenheter numera arrendatorn en årlig inkomst av sammanlagt 10,730 kronor. Dessutom erlägger en av lägenhetsinnehavarna 20 kronor om året för rätten att hava ett tvätthus utom villaområdet. Skogsavkastningen oberäknad skulle sålunda inkomsterna från Bergshamra för närvarande belöpa sig till 16,250 kronor.

Under år 1909 verkställde dåvarande domänintendenten Oscar Tamm och godsägaren Emil Vasseur utredning angående värdet av egendomen, och hava dessa i gemensamt utlåtande av den 13 februari samma år anfört följande: »På grund av närheten till Stockholm och belägenheten i övrigt samt markens beskaffenhet lämpar sig egendomen i sin helhet synnerligen väl för uppdelande till tomtområden.

Vid uppskattning av egendomens värde måste detta följaktligen uteslutande beräknas efter egendomens användbarhet för dylikt ändamål, och med anledning härav anse vi, med ledning av i grannskapet gällande tomtvärden och med hänsyn såväl till den areal, som måste frånräknas till erforderliga vägar, som till den kostnad, som bör beräknas för dessas anläggande och övriga omkostnader, som åtfölja egendomens utförsäljning i mindre tomtområden, att dess nuvarande försäljningsvärde kan, under förutsättning att egendomen skulle kunna fritt disponeras, uppskattas till 2 miljoner kronor.

Under nästlidna och innevarande år har värdering å egendomen verkställt av nuvarande domänintendenten i länet friherre Johan Stjernstedt jämte biträdande uppskattningsmän ävensom på grund av särskilt förordnande kaptenen i väg- och vattenbyggnadskåren C. Meurling. Värderingsmännen hava därvid beräknat värdet av å egendomen befintliga byggnader, vilka enligt huvudavtalet skulle tillfalla kronan, till 93,000 kronor, av byggnaderna å Johanneberg, vilka enligt särskilt avtal skulle lösas av kronan, till 29,500 kronor, samt av den egendomen tillhörande marken — under förutsättning att Sofielund och Fridhem med en areal av sammanlagt 4 hektar 63.70 ar ej finge av kronan disponeras förrän efter 50 år — till 1,525,000 kronor. Enligt ett av jägmästaren i reviret den 15 februari 1917 uppgjort värderingsinstrument har ståndskogen å egendomen beräknats äga ett värde av 99,568 kronor 50 öre. Egendomens värde skulle sålunda enligt nu gjorda beräkningar utgöra 1,747,068 kronor 50 öre eller med frånräknande av värdet av byggnaderna å Johanneberg 1,717,568 kronor 50 öre.

I fråga om äganderätten till den inom hemmanet belägna så kallade Ålkistekanalens inhämtas av Kungl. Maj:ts dom den 11 februari 1914 mellan greve Nils I. J. Barck, å ena, samt Stockholms stad, å andra sidan, ömsom sökande och svarande, angående dispositionsrätten till kanalen jämte ett område av 12 fots bredd å ömse sidor om kanalen, räknat från övre doseringskanten, att sedan kommitterade för utförande av ovan nämnda kanalansläggning hos Kungl. Maj:t anhållit att få i enlighet med förordningen den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets avstående för allmänt behov till sig lösa den för ändamålet erforderliga å upprättad karta angivna mark och Kungl. Maj:t genom resolution den 13 oktober 1876 bifallit ansökningsen, Nils Ludvig Ferdinand Barck, såsom innehavare av besittningsrätten till Bergshamra, i en den 5 mars 1877 utfärdad handling förklarar, att han emot ersättning, därom överenskommelse träffats, medgäve och uppläte åt stadsfullmäktige att fritt disponera på vardera sidan om kanalen det å omförmälda karta angivna, här ifrågakomna jordområde: att Kungl. Maj:t genom resolution den 25 januari 1878 förpliktat Stockholms stad att övertaga värden av kanalen och bron samt att för underhållet därav ansvara, så länge staden ägde att fritt förfoga över berörda från kronohemmanet av dess dåvarande innehavare upplätta område, med rätt för staden att uppbära de avgifter, som komme att av Kungl. Maj:t bestämmas för genomfart av kanalen, samt att Kungl. Maj:t, då berörda förfogande över kanalen och jordområdet utmed densamma vore förbindande jämväl för efterkommande innehavare av besittningsrätten, genom sin berörda dom i allo ogillat greve Nils I. J. Barcks i huvudsaken förda talan, att staden måtte förklaras sakna rätt att disponera över ifrågavarande kanal och område samt förpliktas att till honom ej mindre avträda kanalen och området, det senare fritt från vad av byggnader eller annat därå uppförts under den tid. staden förfogat över området, än även ut-

betala de avgifter för kanalens begagnande, som till staden influtit och komme att inflyta från och med år 1900.

För mark, som exproprierats från Bergshamra för framdragande av Stockholm—Rimbo järnväg, har utbetalts ersättning med sammanlagt 7,142 kronor 53 öre. Enligt nådigt brev den 8 juli 1887 har Kungl. Maj:t förordnat, att de för Bergshamra inbetalda expropriationsmedlen skulle, sedan de inlevererats till statskontoret, därstädes upptagas under depositionstitel och av bemälda ämbetsverk, med iakttagande av föreskrifterna i kungl. brevet den 31 augusti 1877 angående förvaltningen av de under statskontorets vård ställda fonder och kassor, göras fruktbärande, och att ränta å dessa medel skulle till vederbörande innehavare av Bergshamra utgå med det belopp, som för varje år kunde erhållas för de utlånade medlen, och vilket belopp skulle av statskontoret, efter det årsräkenskaper avslutats, vederbörande tillhandahållas. Enligt meddelande från statskontoret uppgår denna fond numera till ett belopp av 7,436 kronor 14 öre.

Över den del av Bergshamra ägor, som ligger söder om Ålkistekanalens, har enligt mellan överintendentensämbetet och greve Barck träffad överenskommelse framdragits en avloppsledning, avsedd att bortföra spillvatten från skogshögskolans och skogsförsöksanstaltens byggnader, Experimentalfältet med centralanstalten för försöksväsendet på jordbrukets område, naturhistoriska riksmuseets, vetenskapsakademiens och Sveriges geologiska undersöknings byggnader med mera. Enligt berörda överenskommelse har greve Barck rätt att på egen bekostnad efter anvisning av överintendentensämbetet till denna avloppsledning inkoppla avlopps- och kloakledningar från Bergshamra.

Av bifogade avskrift utav Svea hovrätts laga kraftvunna dom den 21 juli 1916 i mål emellan greve Nils I. J. Barck, kärande, samt Stocksunds köping, svarande, angående borttagande av vattenledning, framgår, att Stocksunds köping vid anordnande av vattenledning för sitt behov nedlagt en ledningen tillhörande sträcka av huvudrör i Bergshamra egendoms skogsmark, och att detta skett under förbehåll om rätt för ägarna till villor, som redan funnes eller som komme att uppföras på Bergshamra ägor, att medelst biledningar ansluta sig till huvudledningen mot betalning för vattnet efter pris, som gällde i Stocksund.

Därjämte anser sig styrelsen böra meddela, att arméförvaltningens fortifikationsdepartement — med förmålan att för anordnande av avlopp för de blivande kasern-etablissemangen å övningsfältet vid Järva och Frösundavik förslag blivit väckt, att en avloppsledning skulle, på sätt skrivelsen bilagd karta utvisade, framdragas från nämnda etablissemang över, bland annat, kronohemmanet Bergshamra till Lilla Värtan, ävensom att vid förhandlingar angående tillstånd för kronan att framdraga ifrågavarande ledning greve Barcks ombud förklarar, att, då underhandlingar angående kronans lösande av besittningsrätten till hemmanet för närvarande påginge, han ansåge sig icke kunna utan domänstyrelsens medgivande träffa avtal om ledningens framdragande — hos styrelsen anhållit om meddelande, huruvida styrelsen hade något att erinra däremot, att en avloppsledning, på sätt ovannämnda karta utvisade, framdroges över Bergshamra egendom och finge kvarligga därstädes, samt att styrelsen i anledning härav i skrivelse den 9 innevarande februari meddelat arméförvaltningen, att styrelsen under pågående förhandlingar om inlösen av besittningsrätten till egendomen icke ansåge sig hava befogenhet att lämna tillstånd till ledningens framdragande.

Slutligen får styrelsen i fråga om antagligheten från kronans sida av de nu förebrogta avtalen i underdånighet anföra följande. Såsom ovan meddelats lämnar Bergshamra i närvarande stund besittningsrättsinnehavaren en årlig arrendeinkomst av 16,250 kronor. Läggas härtill värdet å den årliga virkesavkastningen, som, nödigt husbehovsvirke oberäknat, torde kunna uppskattas till 1,200 kronor, ävensom årliga räntan å förberörda i statskontoret deponerade belopp, vilket efter en räntefot av fem procent skulle utgöra 372 kronor, lämnar fastigheten i närvarande stund en avkastning av 17,822 kronor. I kronans hand skulle dock avkastningen minskas med beloppet av de avgälder, sammanlagt 3,050 kronor, som erläggas för villalägenheterna Fridhem och Sofielund, och sålunda utgöra endast 14,772 kronor eller ej fullt tre procent å den föreslagna inlösningssumman, men härvid bör tagas i beaktande, dels att avkomsten av fastigheten kan väsentligt höjas genom nya tomtupplåtelse, dels ock att fastighetens värde med hänsyn till nu gällande tomtpriser och det synnerligen förmånliga och natursköna läge, Bergshamra äger, måste anses uppgå till ett betydligt högre belopp än vid senaste uppskattningsförrättning beräknats. Därtill kommer, att Bergshamras belägenhet intill den så kallade Vetenskapsstaden och i närheten av de blivande kaserneablissemangen å övningsfältet vid Järva och Frösundavik medför, att det ur flera synpunkter måste anses tjänligt, att fastigheten kommer i kronans besittning. Styrelsen tvekar alltså ej att för sin del i underdånighet förförda godkännande av förevarande två med greve Barck avslutade preliminära avtal, och får styrelsen därför i underdånighet tillstyrka, att Eders Kungl. Maj:t täcktes till riksdagen avlåta nådig proposition om anvisande av för ändamålet nödiga medel.»

Till följd av remiss har justitiekanslersämbetet den 14 april 1917 yttrat sig i ärendet, sådant det numera föreligger, och har nämnda ämbete därvid åberopat sitt förenämnda utlåtande den 20 februari 1913 samt därjämte anfört följande:

»Utöver vad justitiekanslersämbetet i sagda utlåtande anfört, läser justitiekanslersämbetet nu endast hava att yttra sig i frågan, huruvida det av greve Barck gjorda och av domänstyrelsen godkända anbudet att till kronan överlåta besittningsrätten till kronohemmanet Bergshamra, sådant detta anbud kommit till uttryck i de förslagsvis upprättade skriftliga avtalen, är från kronans sida antagligt.

För bedömandet av denna fråga har justitiekanslersämbetet ansett nödigt taga del, förutom av de remitterade handlingarna, jämväl av de utav greve Barck eller hans subarrendator greve Lewenhaupt upprättade avhandlingar, genom vilka områden av kronohemmanet upplåtits till skilda personer; dessa avhandlingar hava på begäran tillhandahållits justitiekanslersämbetet och med muntliga uppgifter fullständigats av greve Barcks ombud vice häradshövdingen Levin Olbers. Över innehållet i samma avhandlingar och uppgifter har justitiekanslersämbetet upprättat närslutna tablå.

Av denna tablå framgår, att de av greve Barck gjorda upplåtelseerna lämna honom en årlig inkomst av 12,480 kronor; arrendebeloppen för de lägenheter, greve Lewenhaupt upplåtit, eller 7,870 kronor, så ock värdet av den årliga virkesavkastningen, som av domänstyrelsen uppskattats till 1,200 kronor, ävensom räntan å de nedsatta expropriationsmedlen, 372 kronor, tillkomma greve Lewenhaupt, så länge hans kon-

trakt med greve Barck gäller eller till den 14 mars 1919. Greve Barcks inkomster av fideikommisset utgöra således för närvarande: 12,480 kronor.

Då kontraktet emellan grevarne Barck och Lewenhaupt den 14 mars 1919 utgår, kommer det av greve Lewenhaupt utfästa arrendet av 5,000 kronor att upphöra, men i stället bör greve Barck bliva berättigad tillgodogöra sig arrendena för de av greve Lewenhaupt gjorda upplåtelseerna, 7,870 kronor, värdet av den årliga virkesavkastningen, 1,200 kronor, och räntan å expropriationsmedlen, 372 kronor, eller tillsammans 9,442 kronor; greve Barcks inkomster av fideikommisset skulle således ökas med 4,442 kronor eller till 16,922 kronor.

Även om kronan skulle respektera redan gjorda upplåtelse, fastän de, såsom justitiekanslersämbetet i sitt förra utlåtande framhållit, skett i strid med lag, finnes icke någon anledning för kronan att för framtiden medgiva vederbörande rätt att göra ytterligare upplåtelse. Greve Barck, som är bunden av de redan gjorda upplåtelseerna, av vilka åtskilliga gälla för tiden till åren 1928, 1929, 1939 eller 1953, kan således icke beräkna att under sagda tid få nämnvärt högre inkomst av fideikommisset än 16,922 kronor.

Enär enligt de träffade avtalen greve Barck skulle erhålla rätt att under 50 år begagna lägenheterna Sofielund och Fridhem samt dessutom att för besittningsrätten till Bergshamra uppbära en löseskillning av 500,000 kronor, varå räntan, även om beloppet placeras i statsobligationer, skulle uppgå till 25,000 kronor om året, äro de träffade avtalen synnerligen fördelaktiga för greve Barck.

Därest de förslagsvis upprättade avtalen godkännas, skulle kronans inkomst av Bergshamra utgöra för tiden till den 14 mars 1919 12,480 kronor och för tiden efter nämnda dag, då kontraktet mellan grevarne Barck och Lewenhaupt upphör att gälla, 16,922 kronor, i båda fallen med avdrag av arrendena för lägenheterna Sofielund och Fridhem, 2,150 kronor, eller således respektive 10,330 kronor och 14,772 kronor.

Sistnämnda belopp utgör ej fullt tre procent å löseskillningen, 500,000 kronor.

Då kronan ej är bunden av de redan gjorda upplåtelseerna och således är oförhindrad höja de för dessa utgående arrendena, samt kronan jämväl är oförhindrad göra nya tomtupplåtelse, bör avkastningen av Bergshamra i kronans hand kunna väsentligt ökas.

Med hänsyn härtill och då, såsom domänstyrelsen även framhållit, Bergshamras belägenhet intill den så kallade Vetenskapsstaden och i närheten av de blivande kasernetablissemangen å övningsfältet vid Järva och Frösundavik medför, att det ur flera synpunkter måste anses tjänligt, att fastigheten kommer i kronans besittning, anser justitiekanslersämbetet för sin del de ifrågavarande båda preliminära avtalen med greve Barck icke vara oantagliga å kronans sida.»

Departement-
chefen.

Jag anser synnerligen önskvärt, att det nuvarande ålderdomliga besittningsrättsförhållandet till ifrågavarande kronoegendom må upphöra och egendomen återvinnas till kronans fria disposition. Dess närbelägenhet till huvudstaden gör densamma icke blott värdefull för tomtupplåtelse och liknande ändamål utan kan möjligen även göra densamma användbar för speciella statsändamål.

Då, såsom justitiekanslersämbetet framhållit, föga sannolikhet fin-

nes, att med hänsyn till de av Kungl. Maj:t år 1820 meddelade bestämmelser angående successionen i besittningsrätten denna rätt skall inom överskådlig tid återfalla till kronan på grund av brist på berättigade besittningsrättshavare och det icke heller kan förutsättas, att besittningsrätten skall av annan anledning, utan innehavarens medgivande, återgå till kronan, anser jag det ändamålsenligt och välbetänkt att genom frivillig överenskommelse nu återvinna sagda rätt.

Det förslag i detta hänseende, som efter ganska långvariga förhandlingar nu föreligger, synes mig från kronans sida antagligt. Även om genom detsamma väsentliga fördelar beredas besittningsrättshavaren, såsom justitiekanslersämbetet närmare utvecklat, bör det, såsom ämbetet i likhet med domänstyrelsen ock framhåller, ej förbises, att de fördelar kronan erhåller också äro stora. De komma att med säkerhet i framtiden te sig ännu mer betydande. För närvarande utgör ju kronans arrende av egendomen endast omkring 300 kronor.

I avtalsvillkoren ingår, att kronan skall erlägga 500,000 kronor för besittningsrättens återförvärvande samt 15,000 kronor för vissa byggnader å lägenheten Johanneberg jämte 6 procent ränta å dessa belopp från den 14 mars 1917, tills betalning sker. Då i köpet skola inbegripas i statskontoret inestående expropriationsmedel till belopp av något mer än 7,400 kronor, blir kronans nettoutgift allenast 507,600 kronor, i avjämnat tal. Det torde under vanliga förhållanden hava varit naturligast, att, då utgivandet af detta belopp icke lär kunna anses såsom en vanlig driftkostnad för statens domäner, särskilt anslag till dessa utgifter begärts av riksdagen. I betraktande av de mycket stora krav, som nu för olika ändamål ställas på statskassan, har jag emellertid ansett detta böra om möjligt undvikas. Jag har då fäst min uppmärksamhet vid att, därest efter besittningsrättens återförvärvande försäljningar av mark från egendomen komma att äga rum, de inflytande köpeskillingarna skola liksom andra försäljningsmedel för till statens domäners fond hörande egendomar användas till inköp av skogsmark m. m. Det synes då ligga rätt nära till hands, att löseskillingen för besittningsrätten m. m. må utgå av de medel, som nu finnas disponibla för sistnämnda ändamål och vilka lämna tillgång därtill. Då här icke direkt är fråga om förvärv av skogbärande eller till skogsbörd tjänlig mark, bör emellertid riksdagens medgivande inhämtas till en dylik användning av dessa medel.

Jag får därför nu hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att för återförvärvande åt kronan av besittningsrätten till kronoegendomen 1 mantal Bergshamra nr 1 i Stockholms stad samt Solna

socken av Stockholms län med tillhörande lägenheter m. m. ävensom inlösen av hus å den till egendomen hörande lägenheten Johanneberg enligt förenämnda, därom träffade två avtal må av de till inköp av skogbärande eller till skogsbörd tjänlig mark ävensom till inlösen av ströängar å kronoparkerna i Norrland och Dalarna avsedda medel av Kungl. Maj:t användas högst 507,600 kronor jämte 6 procent årlig ränta å 515,000 kronor från den 14 mars 1917, tills betalning sker.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställen behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnade, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga . . . till detta protokoll utvisar, skulle avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:
Hugo Nordlander.